

bros uti opera ac monumenta humanæ rationis sese alacriter evolventis (1), erroribusque tamen omnigenis adpersa (2).

Rationalismus exegeticus eventus omnes supernaturales naturali prorsus modo exposuit, vel ad mythos historicos aut poeticos, aut historico poeticos relegavit (*Recol. superius dicta pag. 2. sect. 1. cap. 2*); mysteria aut in Scripturis reperiri negavit, aut tanquam æsthetica symbola habuit ac uti præsentiones quasdam religiosas (*Ita De Wette ibid. p. 581*); id est miracula, vaticinia, mysteria plane sustulit e medio (3).

Rationalismus dogmaticus perficiens epurationis, ut vocant, opus a Lutero inceptum, omnia et singula temporis progressu corrosit: inficiatus siquidem est divinitatem Christi Jesu, eumque inter sapientes seu gnosticos, aut essenios connumeravit (4); totam everit satisfactionis ac redemptionis œconomiam; Christi resurrectionem et in cœlum ascensum, futuramque proinde corporum resurrectionem ac finale iudicium veluti accommodationem Judaicis locorum præjudiciis traduxit (5); apostolorum doctrinam tamquam inutile ac perniciosum doctrinæ Christi additamentum spectavit (6); baptismum denique ac cœnam, præter sacramenta reliqua, veluti ritus mere symbolicos aut mnemonicos adscivit (7).

Et hæc quidem rationalismus vulgaris nuncupatus (8); rationalismus siquidem gnosticus seu sapiens ac intelligens ulterius progressus non modo symbolismum omnem (fidei confessiones) e medio sustulit,

(1) Præter superius dicta loc. cit. cf. quæ scripsimus de systemate hegeliano.

(2) Juxta Semlerum, ætate Christi duæ factiones erant inter se contrariæ, gnostica et judaica; Christus venit ad eas conciliandas; hinc cum inveniretur in factione judaica affectabat Moysi obsequium conciliare; cum vero in factione gnostica reperiretur insurgerebat adversus gentis suæ præjudicia. Post Christi mortem Petrus se declaravit pro factione judaica, Paulus pro gnostica. Quatuor evangelia quæ supersunt, favent factioni judaica; quæ referebant Christi sermones in favorem factionis gnosticae perierunt, si excipias illud Marci (haeretici gnostici). Epistolæ Pauli favent gnosticismo. Epistolæ catholice Petri et Jacobi scriptæ sunt ad fusionem operandam utriusque factionis. Cf. *Hist. critique* p. 141, 142, seqq.

(3) Ita Eichhorn, Gabler, Paulus, Baner. Exinde Scherer damnavit omnes prophetas veluti totidem impostores, ita ut sine ipsis vera fides melius fuisset in terris constabilita. *Ibid.* 214 seqq. Ex quo optime concludit Starkius in suo *convivio Theoduli*, pag. 151. protestantismum hac ratione tollere e medio omnes probationes christianismi.

(4) Cf. Egregios articulos recentis collectionis periodicae quæ in Hollandia vulgatur sub titulo *de Katholick*, etc., seu *Catholicus*, *Ephemeris religiosa historica et litteraria* Jan. 1842. art. 1. *status protestantismi*, pag. 8. Rœhr in suis epistolis super rationalismo spectat Christum ut hominem ordinarium, qui necesse sit recurrere ad eventus supernaturales ad ejus nativitatem explicandam. Cf. op. *Hist. critiq.* p. 278.

(5) Ita Eberhardt, Hoffer, Gabler, L. Nitzsch, Wegscheider: juxta Kantianos sunt totidem allegoriae, juxta de Wette mors expiatoria Christi Jesu debet esse symbolum conformitatis, et reconciliationis omnium oppositionum in campo sensus religi. *Ibid.* p. 410.

(6) Hæcne tribuit rationalismus Christo, *supernaturalismum* vero apostolis in op. *Die Religion J. C. aus den Urkunden* seu *religio J. C. e documentis originariis*. Halle 1825. *Hist. crit.* cit. p. 230. Eckermann censet satius esse uti solis doctrinis Christi, rejectis apostolis, ad se præcavendum ab errore *Ibid.* p. 277.

(7) Cf. quæ scripsimus in tract. *de Bapt. et de Eucharist.*

(8) Distinguitur siquidem nunc rationalismus in vulgarem, empiricum, gnosticum ac mysticum.

sed Kantii, Schellingii, Hegelii aliorumque transcendentalium philosophiam amplectens eam in religionem innoxiam atque utramque simul permiscuit. Effectus porro hujus adoptionis extiterunt identitas philosophiæ ac religionis, destructio omnimoda christianismi historici seu realis, suffectio religionis philosophicæ, ex sola nempe moralis aut intelligentis naturæ humanæ constitutione depromptæ (1); Christus jam non est nisi idea humanitatis in homine et per hominem historicum expressa (2); Dei cum universo, potissimum vero cum humanitate identitas, individualitatis extinctio, seu, ut verbo dicam, pantheismus sive materialis sive idealisticus proclamatus est (3); subjectivismus demum aut objectivismus absolutus, aut etiam *subjectum objectum* absolutum facti per gnosticum hunc rationalismum Christianismo historico substitutum (4).

Quæ cum ita se habeant, juverit ita concludere: per protestantismum a Lutero adornatum ac in ipso

(1) Rationalismus modernus sive gnosticus dici potest *Theologia absorpta a philosophia*. Christianismus juxta hunc rationalismum non est nisi gnosticismus qui triumphavit de judaismo; contra vero juxta Gfrorer, non est nisi purus judaismus excepto dogmate de Messia. Paulus non reperiebat in Evangelio nisi metamorphoses orientales. Ast De Wette affirmat christianismum esse *iudicium ideale* sine omni rationalismi genus quod unusquisque se-tatus est. Cf. documenta in cit. *Hist. critique du rationalisme*, etc., pag. 528, 211, 191, 215 etc. Hæc quidem opera continens 450. paginas tota est de hoc argumento, et tamen non est nisi specimen multo amplioris ac profundioris operis quod hac in re confici posset, præsertim si a catholico viro susciperetur.

(2) Ita præter Straussium, Edelman qui illum præcessit, nususque est demonstrare Christum non esse nisi *representantem rationis* seu *sapientiam Dei*; *Ib.* p. 86. Juxta Bretschneiderum Christus representabat *ideam hominis religiosi* qua de causa dictus est *filius Dei*, docuitque ceteros ad eandem sibi præmerendam *qualificationem* *Ib.* 271. Juxta Daub Christum in excellentiori gradu possedit *identitatem conscientie divinæ et humanæ*, quo sensu Deus factus est homo; forma proinde ejus apparitionis super terra est factum historicum christianismi. Ita in *Theologumenis s. doctrinæ de religione christiana*. Heidelberg, 1803. Straussius demum in sua dogmatica quam vulgavit post *Vitam J. C.* nititur ostendere *Christum hegelianum* (conceptum scilicet in idea philosophica) in perpetuum delecturum *Christum evangelicum*. *Ibid.* pag. 530. Juxta De Wette divinitas Christi spectari nequit nisi tanquam *idea æsthetica*. *Ib.* p. 408. Omittit aliorum placita qui Christum tradunt veluti hominem spectantem ad societatem secretam a qua liberari non potuit ab infami nece, aliaque ejusmodi, quæ vel referri tædet. Cf. cit. artic. *Ephem. Hollandicæ*. Interim ex his levibus lineamentis colligere poteris quinam sint fructus protestantismi, nempe apostasia a Christo et christianismo universo. Oh! si Lutherus, *beatus ille megalander* ut eum vocant protestantes, posset consurgere ad videndum opus suum! Attamen quot inter ipsos adhuc debilerant adversus sapientiam Ecclesiæ romanæ, illius nempe Ecclesiæ sine qua actum prorsus esset de christiana religione, ut fatetur vel ipse Tigurinus minister protestans Lavater in epist. ad com. de Stolberg data, cujus hæc verba sunt: « Je vénére l'Eglise catholique comme un antique et majestueux édifice, qui conserve les traditions primittes et des titres précieux. La ruine de cet édifice serait la ruine de tout le christianisme. » Apud l'Univers 9. Juin 1842.

(3) Recolantur quæ paulo ante scripsimus de Hegelismo et pantheismo. His principiis rationalismi gnostici innixus Schleiermacher in suis sermonibus concludebat vitium esse putare animam immortalem esse in sensu existentia seu durationis individualis; anima siquidem non est pro theologia speculativa, nisi portio quedam *absoluti*, quæ in ipsum refundi debet. Cf. *Hist. critique du ration.* pag. 415.

(4) Hæc referuntur pariter quæ superius attulimus de Hegelismo et Neo-ecclesiastico. Cf. *Hist. critiq.* p. 531 seqq. Sane paucos ante dies sectatores philosophi hege-

persecutum rationalismus tum vulgaris tum gnosticus in suo germine ac embryone delitescere, aut etiam si lubet, veluti protestantismi anima latens una cum exteriore supernaturalistica forma, veluti corpore, necessario et ex intima ejusdem protestantismi natura, ortus est. Eadem porro exigente natura, labente tempore evolvi cœpit, magis deinde ac magis ex latebra seu involucro quo tegebatur, sese manifestavit, donec ad maturitatem adductus symbolicum omne supernaturalisticum pallium seu integumentum dilaceravit ac exiit, nativamque suam indolem patefecit. Atqui rationalismus ex demonstratis *jure et facto, a priori et a posteriori, theoretice et practice* necessario secum fert totius christianismi extinctionem. Ergo rite concludimus ex protestantismi essentiali natura necessario profluere rationalismum, seu, quod idem est, si verus est protestantismus, falsus est christianismus (1).

Sic nempe horrendam justissimum Deus ultionem sumpsit de perduellibus ejusmodi Ecclesiæ filiis, qui superbia incredibili tumentes erroris intemeratam Christi sponsam suamque matrem arguere non dubitarunt. Execrati enim sunt, evanuerunt in cogitationibus suis, ac dicentes se esse sapientes stulti facti sunt, ac plane traditi et ipsi in desideria cordis eorum, ut faciant quæ non conveniunt (2).

DIFFICULTATES. *Obj.* 1. Adeo genuinus protestantismus ab omni rationalismi labe alienus est, ut ab ortu suo philosophiam omnem, omnemque rationis usum a christiana religione eliminaverit, atque etiamnum rationalismum veluti sibi extraneum validissime oppugnet. 2. Scopus et objectum reformationis haud fuit *destructionis* sed *epurationis*, Ecclesiam scilicet liberandi a pontificia tyrannide fœdisque abusibus qui ex illa promanarant. 3. Quapropter non liberatam absolutam ac independentiam proclamavit, sed illam solam qua christiani ab usurpata illa dominatione eriperentur. 4. Hinc regulam fidei proximam ad quam dogmata omnia exigi deberent, Ecclesiam trium quatuorve priorum seculorum protestantismus constituit. 5. Si qui proinde liberioris ingenii homines in sinu protestantismi insurrexerunt

hanc Berolini protestati sunt, ut clamori propriæ conscientie satisfacerent, et vitarent hypocrisiam, se nolles deinceps pertinere ad ullam religionem, quippe revelationes quibus tonituntur religiones positivæ (historicæ) non sunt nisi fabulae. Cf. *ami de la relig.* Juill. 1842. pag. 89.

(1) Hoc ipsum fassi sunt non pauci protestantes, uti Semler qui declarabat reformatores dum ideam Ecclesiæ docentis destruxerunt, ruinas maximas attulisse regno Christi; Cf. *Hist. crit.* p. 159. Schleiermacher et ipse falsus est opera reformationis ædificium christianismi dilapsum esse, *ibid.* 174, seqq. Demum abis omissis, brevitate gratia, auctor ipse quem sæpe allegavimus historiae criticæ rationalismi pag. 401. aperte scribit: « Si l'on ne se laisse pas diriger par l'esprit de parti, on confesse également que la religion, telle que les rationalistes ont voulu la conserver ou rétablir, n'était pas même l'ombre du christianisme évangelique et traditionnel. »

(2) Sane Steinbart unus ex ipsis concludebat, quod religio christiana cum similibus sit alteri cuicumque institutioni (paganismo, islamismo, etc.), ut habet aliquem valorem, debeat gaudium in his terris homini facere, nam ante omnia *sensui debet satisfieri*, quia *sola voluptas* vere ea est, quæ accommodata sit miserie humanitati. *Ibid.* pag. 442.

adversus symbolum augustanum, hi desciverunt plane a protestantismi indole et constitutione, perinde ac desciscunt catholici illi, qui in ecclesia pontificia adoriuntur articulos quos illa profitetur. 6. Nec obstat nonnullas inter communionem protestantes identidem circa symbolum mutationes contigisse: hæc siquidem accidentales sunt, nec ullo modo fidei substantiam attingunt. 7. Quam vero absurda sit conclusio præstituta, quod *si verus est protestantismus, falsus est christianismus*, inde apparet quod eadem facile ratione intorqueri adversus ecclesiam pontificiam posset; ecclesia pontificia tot ceteros inter errores docet idolatriam in cultu sanctorum, evacuat crucem Christi per dogmata sua de necessitate honorum operum, satisfactionis, sacrificii missæ, etc., ergo, *si vera est ecclesia pontificia, falsus est christianismus*. 8. Sequeretur præterea ex illa conclusione, satius esse omni valedicere christianismo, quam profiteri protestantismum, quod profecto nemo sanus dixerit, præsertim cum tot honesti plique viri in sinu protestantismi efflorescant quot vix reperies in catholicoismo. Ergo.

Ad 1. D. Protestantismus in sua parte materiali spectatus, *Tr.* in sua parte *formali N.* Nec enim abnuimus protestantismum prodiisse magno symbolorum apparatu ac supernaturalistico fuce ornatum, hostilemque ab ortu suo rationi ac omni philosophiæ se præbuisse, seu *nihilismum* esse professum. Ast hæc non fuit nisi forma protestantismi exterior, ac pallium, ut ita dicam, quo indutus in scenam prodivi. Age vero: et intumam, formalem ac essentialem protestantismi naturam, et constitutionem expendere. Nomen Lutherus, ac per ipsum et in ipso protestantismus universus hoc sibi veluti essentiali *principium*, hoc sibi jus arrogavit, fidem objectivam et historicam sibi subjiciendi, ac symbola varia cudendi manca, imminuta, ac diversa ab iis quæ Ecclesia catholica a tota retro antiquitate profitebatur? Hoc autem quid aliud fuit quam propriæ ac individuali rationi, totum in fidei rebus arbitrium supremamque potestatem deferre, in quo sita est rationalismi origo et natura? Quod si eodem tempore protestantismus bellum indixit rationi ac philosophiæ, si *nihilismum* professus est, id nil aliud ostendit quam sibi protestantismum non constituisse, cumulumque esse contradictionum et absurditatum. Si demum ad hæc protestantismus historicus repellit a se ac impugnat rationalismum, jure merito a rationalistis incoherentia arguitur ac pugna cum ipso formali protestantismi principio, merito insuper reprehenditur quod non ex vero spiritu protestantismi se gerat, sed ex cupiditate privatoque studio partium (1).

(1) Ut omnis amoveatur æquivocatio, notandum est neque Lutherum, neque ejus cooperatores aut intendisse, aut prævidisse abyssum in quam se conjiciebant, aut si viderunt, exhorruisse; attamen principium quod veluti basin novæ reformationis posterunt, necessario totum rationalismi opus, ac proinde destructionis christianismi involvebat. Hinc Wegscheider opus suum « Pils manibus Martini Lutheri libertatis cogitandi adsertoris, qui rationi humanæ suum jus vindicavit; » dicatum voluit. Contra vero auctor *Historiæ criticæ rationalismi*, eam nuncupavit. « A tous les amis du christianisme; à tous ceux

Ad 2. D. Scopus et objectum apparet fuit *epurationis*, C. verum N. Reformatio seu *epuratio* Ecclesie ab abusibus fuit utique pretextus, ut in ceteris hæresum antesignanis (1), ita et in primis protestantismi auctoribus quo tegerent propriam perduellionem ac populis fucum facerent: ast cito hæc larva cum ab illis tum ab istis decidit, talesque prodierunt quales reipsa erant, id est in omnia vitia projecti et effusi.

Ad 3. N. Eam enim proclamavit libertatem et independentiam quæ satis esset ad subigendam rationi individuali fidem *objectivam*. In hoc enim sistit controversie cardo, utrum protestantismus cum spiritum suum privatum sufficit uti normam credendorum et agendorum, se iudicem arbitrumque fidei ac morum constituerit necne; jam vero cum hoc negari nequeat, quid ad nos si consecraria omnia quæ in illo principio suo rationalistico necessario continebantur, statim non deduxerit? Satis est in omni re principium statuere; tempus deinde hominumque subacta ingenia illud evolvunt, ac ad maturitatem adducunt, id quod nimis reipsa contigisse novimus.

Ad 4. D. Ecclesiam trium aut quatuor priorum seculorum uti normam ac regulam fidei proximam constituit temere et ex arbitrio, C. solido fundamento innixus N. Cum alias jamdiu ejusmodi commentum exploerimus, non est cur iterum pluribus illud persequamur. Siquidem Ecclesia aut nunquam aut semper fuit et est infallibilis fidei regula. Hæretici antiquiores potuissent eadem ratione exceptionem opponere Ecclesie, cum tertio aut quarto seculo eos damnavit atque protrivit. Antiquitas sane tota commentum hoc penitus ignoravit. Quæstio denique moveri potest utrum Ecclesia illis seculis hanc vel illam doctrinam tradiderit, et nullus unquam controversie exitus erit (2).

Ad 5. N. et neg. paritatem quam instituunt protestantes inter eos quos vocant liberioris ingenii homines, et catholicos qui insurgunt adversus Ecclesie fidem. Etenim illi idcirco sunt symbolum angustanum adorti, quia adversus principium libertatis examinis, quod constituit essentiam protestantismi, statutum illud fuerat et quidem ab hominibus privatis nulla pollentibus auctoritate quæ obligationem inferret, ac vi rationalistici principii, quod facto destruebant. Catholici e converso insurgunt adversus principium auctoritatis quod constituit essentiam catholice reli-

qui ne voudraient pas voir dans le monde religieux l'ancien paganisme modifié.

(1) Cf. *Hist. du pape innocent. III.* Frid. Hurter, tom. III, liv. XIV. pag. 4 seqq.

(2) Suo loco audivimus Gibbonium ipsum fatentem germinum papismi, id est catholicismi, primis Ecclesie seculis in viguisse, prout et alii increduli et protestantes fassi sunt. Contra vero juxta Semlerum, ab ætate apostolica usque ad seculum reformationis perseveravit fuso judaismi et gnosticis quæ facta est opera episcoporum, qui in concilio conveniunt, in ipsis Ecclesie incunabulis. Notum denique est catholicos contendere adversus protestantes fidei articulos omnes in primæva traditione contineri. Absurdum itaque undequaque se prodit arbitrium istud primitivorum protestantium systema.

gionis. Nulla igitur intercedere paritas inter utroque potest.

Ad 6. D. Mutationes illæ accidentales sunt, ex protestantismi principio, C. in se N. Semel ac enim protestantes rationem individualement proclamarint fidei normam ac regulam principem, cum jam de fidei substantia actum sit, eo sensu quævis aliæ innovationes dici accidentales possunt. Ast non ita si spectetur res in se, in ipsa fidei natura, in motivo suo *formali*, quod non est nisi auctoritas Dei revelantis; a qua nempe vel minimum desciscere atque objectum revelationis vel in minimo articulo pro lubitu immutare, idem est ac substantiam ipsam Fidei aggredi ac infringere. Accedit, mutationes quas vocant adversarii *accidentales*, relativas esse. Nam pro anabaptistis accidentaliter plane mutatio est valor pædo-baptismi; pro sociniani negatio omnium mysteriorum, et ita porro. Quo fit ut per hujusmodi mutationes *accidentales* fides omnino concidat ac evanescat (1).

Ad 7. N. Hæc enim retorsio jam supponit præferendum esse iudicium individuali auctoritati Ecclesie. Hoc enim sublato, nulla amplius fieri retorsio potest. Accusant porro protestantes Ecclesiam idololatriæ ac superstitionis quoad cultum sanctorum eodem plane jure quo presbyteriani illam ejusdem criminis inculant ob adorationem Christi in eucharistia, quo sociniani ob adorationem Christi ipsius, et ita deinceps (2).

Ad 8. Neg. sequelam; etenim si patres censuerunt melius fuisse ethnica gentes profiteri vel ipsum polytheismum atque idololatriam quam atheismum, quanto magis catholici jure censent melius esse speciem saltem ac veluti umbram christianismi a protestantibus teneri quam omnem penitus christianismum abjici? Præsertim cum plures in protestantismo, ex classe potissimum rudiorum, spiritu saltem spectent ad Ecclesiam catholicam, quotquot scilicet ignorantia invincibili laborant de falsitate propriæ sectæ. Quoad reliquos, ipsi viderint: Deus eos iudicabit. Ceterum catholici sequelam hanc dimittunt protestantibus atque schismaticis qui furore perciti adversus Ecclesiam catholicam maluerunt aut maluit subditos suos permanere in paganismo, islamismo et judaismo, quam permittere ut catholici missionarii illos ad veram Christi fidem perducant (3). Vere sola Ecclesia catholica mater est.

(1) Sane Bretschneider in suo *Manuali dogmaticæ Ecclesie evangelicæ lutheranæ* tom. I. edit. 1839. rejicit omnem admissionem puram ac sensibilem veritatum revelationum, quia leges naturales mentis humanæ sunt in oppositione cum factis in revelatione contentis. Eckermann in sua *dogmatica* tom. I. p. 715. agens de articulis fundamentalibus censet *solan* existentiam Dei sufficientem esse. Schleiermacher fatetur omnes *mythologias* non esse quoad suum fundum nisi *monotheisticas* et *christianas*, apud Amand Saintes. *Hist. critiq.* cit. pag. 364.

(2) Henke in op. *Lineamenta instit. fidei Christ., histor. criticæ.* Helmstadii 1795. scribere veritas non est *Christolatriam* ac *bibliolatriam* in genere, esse impedimenta quæ auferri absolute debent, atque ad seculum nostrum spectare asciam immittere omnibus *his superstitionibus.* Cf. *Hist. crit.* p. 277.

(3) Cf. quæ scripsimus in tract. *De matrim.* cap. 4. prop.

III. Potius post hæc dicta juverit sciscitari a plerisque protestantibus in quem finem tandem tot impensis diffundere satagant Biblia in quæ non credunt, propagare christianismum quem funditus labefactant ac destruant, catholicos demum pervertere nisi ut totidem apostatas faciant a Christo ejusque religione? Quare demum modis omnibus missionarios catholicos impediunt ne Christum annuntient? Vere istis hominibus aptantur Apostoli verba 1. Thess. II, 16. « Prohibentes nos gentibus loqui ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem. » Atamen Borussia rex et sic dictus archiepiscopus Cantuariensis conjunctis viribus adiuvantur abortum illum, quem episcopus hierosolymitanum vocitant, constituere protectorem et adiutorem omnium anglicanorum et evangelicorum qui eo se conferrent ad conversionem Israelitarum. Quis porro non miretur novum

hunc episcopum anglicano-evangelicum, et evangelico-anglicanum, id est biceps monstrum neutrius generis; et quidem dum anglicani protestantur adversus evangelicos tanquam *dissidentes*, et evangelici vicem a se repellunt anglicanos uti *semi-pontificios*! Cf. *L'union catholique* 9. Mars 1842. et *L'univers* 20. Juillet 1842. Ceterum proselytismus Israelitarum non est nisi velamen: vera quippe ratio hujus institutionis est abducere catholicos ab Ecclesia, id est, a Christo.

Si quis præter ea quæ hæcenus de protestantismi natura et passibus evolvimus, plura adhuc discipiat, consulat aliud egregium opus germanice editum *Vergleichende Darstellung des Protestantismus, insbesondere des Lutherischen mit sich selbst*, etc. seu *Expositio comparativa protestanti mi, ac specialim lutheranismi secum ipso*, etc. Mogunt. 1837, auctore Th. Jos. Heberling.

SECTIO SECUNDA.

DE METHODOLOGIA.

Institutum nostrum sectantes, postremo hoc loco agemus de applicatione eorum quæ hæcenus exposuimus ac vindicavimus, quatenus nempe theologus in usum suum convertere possit ac debeat quæ de locis seu fontibus theologicis constituta sunt. Ne vero in incertum vagemur, accurate definienda occurrunt quæ ad id conferre queunt. Sunt autem theologus *munus, methodus, et instrumenta*. Ex munere enim quod theologo incumbit facile dignosci poterit qua uti debeat methodo, ad illud explendum; ex munere autem ac methodo, quibus demum instrumentis ei opus sit ut finem sibi propositum recte ac fructuose assequatur. De singulis proinde in totidem capitibus disseremus: cum tamen ad finem nobis properandum sit, nonnisi potiora continentem oratione eaque summis veluti labiis delibabimus.

CAPUT I. De theologi munere.

Munus theologi triplici præsertim ratione spectari potest: aut enim ipse in catholice fidei dogmatibus rite exponendis, propriisque illorum argumentis firmandis, nec non conclusionibus ex iis legitime cruendis operam ponit; aut intimos illorum nexum ac intrinsecas rationes, quantum humanæ mentis capacitati datum est, inquirere, atque illustrare admittit; aut demum in aciem descendens eadem dogmata adversus impugnatores omnes tuetur, contrariasque recte fidei opiniones quascumque evertit. Primum dici potest theologi munus *strictè dogmaticum*; alterum *speculativum*; tertium denique *polemicum*. Plerumque vero theologus triplex istius modi munus simul conjungit.

Quidam porro præstare possit theologus, quæque illi leges ac limites servandi sint ubi dogmatico ac speculativo munere fungitur, satis ex iis liquet quæ persecuti sumus in capite III sectionis antecedentis. Aliquid hic, potius addimus de tertio illo theologi officio quo manus consere debet cum catholice veritatis impugnatoribus; in quo nimirum pro diversa

adversariorum specie diversa item ratione officium suum expleat necesse est. Hi porro adversarii sunt aut infideles, aut hæretici; aut etiam catholici neologismum ac novitates consecrantes quibus sincera catholica doctrina labefactari quoquomodo possit.

1. Si igitur ipsi agendum cum infidelibus aut incredulis sit, veritatem ac divinitatem christianæ religionis iis omnibus argumentis ostendet quibus evincitur Deum supernaturali modo hominibus suam dedisse revelationem, quæque suo vindicavimus loco. Si judæi fuerint, ex Veteri Testamento evincet promissum expectatumque fuisse Messiam, qui certo ac præfinito tempore advenire debuit; ex collatione autem utriusque fœderis ceterisque omnibus administris ostendendum erit, hunc nec alium fuisse aut esse posse præter J. C. Nazarenum. Ita vero semper suam instituere pugnam debet, ut ex principiis ab adversario admissis continenter procedat.

2. Sin vero illi sit adversus hæreticos dimicandum, attendi apprime debet utrum id fiat ante vel post latam ab Ecclesia definitionem. Porro si ante definitionem impugnare theologus debeat novatores, inspicienda illi est natura veritatis quæ ab hæreticis impetitur; interdum enim adeo manifesta est prava et hæretica istorum doctrina, ut satis ei sit comparisonem instituere inter doctrinam quam palam et aperte circa aliquem articulum veluti de fide proficitur Ecclesia, et novatorum aggressionem, ut illic theologus deprehendat atque ostendat hanc plane heterodoxam esse. Sic e. g. quando Arius adortus est divinitatem Verbi, statim, ut hæreticus etiam ante celebrationem Nicænae synodi a patribus est habitus, ac idem de pluribus aliis merito dicendum est (1). Ast non omnia quæ in controversiam veniunt ejusmodi sunt; siquidem plura sunt quæ veluti in germen continentur in deposito fidei; aut in quibus non satis liquet traditio, cujusmodi e. g. ætate Cy-

(1) Uti e. g. cum Lutherus adortus est septenarium sacramentorum numerum, aliosque ejusmodi articulos, statim uti hæreticus proclamatus est. Idem die de sociniani qui ab omnibus uti hæretici habentur, quamvis a nullo œcumenico concilio fuerint damnati.